

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лісового господарства і екології
Кафедра лісівництва, лісових культур і таксації лісу

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ВОЛНІН ІГОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 630:331:45

**«ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНИ
ПРАЦІ В ДП “СМІЛЬЧИНСЬКИЙ ЛІСГОСП АПК”»**

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 205 – ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО
ПОДАЄТЬСЯ НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ “БАКАЛАВР”

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ І. О. Волнін

Керівник роботи:

Бездітко Людмила Володимирівна

к. в. н, старший викладач

Житомир – 2023

Висновок кафедри

за результатами попереднього захисту:

Протокол засідання кафедри _____

№ _____ від « _____ » _____ 2023 р.

Завідувач кафедри

Сірук Юрій Вікторович

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові)

« _____ » _____ 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **Волнін Ігор Олександрович** захистив

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Волнін І. О. : «Вдосконалення системи управління охороною праці в ДП “Ємільчинський лісгосп АПК”». Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 205 – Лісове господарство. – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

В кваліфікаційній роботі проаналізовано формування систему управління охороною праці в лісгоспі, виконання всіх поставлених завдань з охорони праці, які підвищують ефективне функціонування системи в сучасних умовах воєнного стану в ДП “Ємільчинський лісгосп АПК”. Проведено оцінку навчання та пропаганди з охорони праці, організацію безпечного виконання робіт по заготівлі лісу та стану протипожежної безпеки в пожежонебезпечний період.

Ключові слова : система управління охороною праці, навчання, засоби індивідуального захисту, безпека праці, пожежна безпека.

ANNOTATION

Volnin I. O. : «Improving the occupational health and safety management system in the SE "Yemilchyn forest farm of agriculture"». Qualification work to obtain an education bachelor's degree in specialty 205 - forestry. – Polissia National University, Zhytomyr, 2023. In the qualification paper, the formation of the labor protection management system in the forest farm, the implementation of all the assigned labor protection tasks, which increase the effective functioning of the system in the modern conditions of martial law in the SE Yemilchyn forest farm of agriculture, were analyzed. An assessment of training and propaganda on labor protection, organization of safe implementation of forest harvesting works and the state of fire safety during the fire-hazardous period was carried out.

Key words : labor protection management system, training, personal protective equipment, occupational safety, fire safety.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	3
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ У ФУНКЦІОНУВАННІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ	7
1.1. Правове забезпечення для ефективної системи управління охороною праці	7
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕНЬ.	13
2.1. Загальні відомості про ДП “Ємільчинський лісгосп АПК”	13
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В ДП “ЄМІЛЬЧИНСЬКИЙ ЛІСГОСП АПК”.....	17
3.1. Система управління охороною праці в умовах в ДП “Ємільчинський лісгосп АПК”	17
3.2. Організація роботи з охорони праці для функціонування СУОП в ДП “Ємільчинський лісгосп АПК”	24
3.3. Сучасний стан протипожежної безпеки в лісгоспі.....	28
ВИСНОВКИ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32

ВСТУП

Найважливішим етапом формування діяльності підприємства лісового господарства є організація та функціонування системи управління охороною праці (СУОП) згідно статті 13 Закону України “Про охорону праці” [15]. Діючи в сучасних умовах СУОП повинна базуватися на принципах дотримання законодавчих і нормативних актів з охорони праці. Оцінюючи ситуацію, яка склалась під час воєнного стану на підприємствах більшість керівників, так і працівників не можуть виконувати своїх обов’язків для ефективного функціонування СУОП, що передбачені законодавством. Зважаючи на такі події в 2022 році на державному рівні було прийнято ряд законодавчих актів щодо внесення змін у трудових відносин. Зауважимо, що для усунення недоліків у функціонуванні СУОП в галузі лісового господарства, зміни в законодавстві допоможуть усунути кадровий дефіцит для керівника, особливо тимчасово відсутніх працівників на період дії воєнного стану та залучати нових кваліфікованих працівників на основі строкових трудових договорів тощо[2].

Актуальність даної теми в сучасних умовах обумовлена організацією охорони праці на підприємстві, а зокрема функціонування СУОП в лісовому господарстві, яка потребує ефективного удосконалення.

Мета роботи полягає у вивченні існуючої системи управління охороною праці в ДП “Ємільчинський лісгосп АПК” враховуючи зміни в законодавстві для її вдосконалення.

Завдання роботи: - дослідити формування системи управління охороною праці в лісгоспі;

- з’ясувати вдосконалення нормативної бази з охорони праці;
- дослідити систему навчання та пропаганди з охорони праці в лісгоспі;
- оцінити забезпечення засобами захисту працівників лісгоспу;

- дослідити організацію та виконання робіт по заготівлі деревини відповідно до нормативних документів;

- вивчити стан пожежної безпеки за результатами модернізації.

Об’єкт досліджень – трудова діяльність керівника і працівників підприємства в систему управління охороною праці.

Предмет досліджень – функціонування системи управління охороною праці.

Методи досліджень: монографічний, порівняльний, табличний та емпіричний методи досліджень.

Перелік публікацій автора за темою досліджень:

1. Волнін І. О. Вдосконалення системи управління охороною праці в ДП “Ємільчинський лісгосп АПК”. *Лісівнича освіта і наука: стан, проблеми та перспективи розвитку*: матеріали V Міжн. наук.-практ. конф., м. Малин, 21 березня 2023р. Малин, 2023. С. 73-75.

2. Бездітко Л. В., Авраменко С. В., Волнін І. О., Дмитренко А. В. Сучасні проблеми охорони праці в лісовому господарстві. *Лісівнича освіта і наука: стан, проблеми та перспективи розвитку*: матеріали V Міжн. наук.-практ. конф., м. Малин, 21 березня 2023р. Малин, 2023. С. 35-37.

Практичне значення отриманих результатів полягає в аналізі структури системи управління охороною праці та виконанні всіх поставлених завдань з охорони праці для ефективного її функціонування в лісгоспі за сучасних умов.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота містить анотації, вступ, три розділи основних результатів досліджень, висновки, список використаних джерел. Обсяг основної частини роботи становить 28 сторінок. Робота оформлена 2 рисунками, 7 таблицями. Список літератури налічує 40 використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ У ФУНКЦІОНУВАННІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ

1.1. Правове забезпечення для ефективної системи управління охороною праці

В сучасних умовах правова основа законодавства з охорони праці узаконює вимоги для роботодавців на всіх рівнях для створення безпечних умов праці на підприємстві. Більшість керівників найчастіше не дотримуються зобов'язань, а при запровадженні воєнного стану на деяких підприємствах не мають можливості створювати такі умови праці. Окремі роботодавці в шаленому тиску конкуренції змушені економити фінансування заходів з охорони праці, як основної функції системи управління охороною праці[20].

Слід зауважити, що відповідальним етапом розвитку діяльності підприємства є функціонування системи управління охороною праці (СУОП) на підприємстві згідно статті 13 Закону “Про охорону праці” [15].

Система управління охороною праці на підприємстві (СУОП) – це сукупність правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів, що спрямовані на попередження нещасним випадкам, аваріям та професійним захворюванням, і засобів цілеспрямованих на збереження життя, здоров'я, працездатності людини в процесі трудової діяльності[5].

Формування і забезпечення ефективної діяльності СУОП є гарантією створення належних санітарно-побутових умов, виконання вимог техніки безпеки та гігієни праці, дотримання трудового законодавства, що є вимогою для успішної діяльності підприємств в галузі лісового господарства. Варто відмітити, що відсутність кваліфікованих фахівців, а також нечітка уява деяких керівників відносно раціональної структури управління підприємством [6,8].

Діюча в Україні система управління охороною праці побудова на стовідсотковому дотриманні вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Законодавчою базою СУОП в галузі лісового господарства є: Конституція України, Кодекс законів про працю, Закони “Про охорону праці” і “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві ...”, законодавчі акти і розпорядження, Система стандартів безпеки праці, правила, норми, інструкції, постанови, накази та інші нормативні акти розроблені державними органами управління та нагляду[15, 16, 18].

Документацією СУОП на підприємстві є: колективний і трудовий (угода) договір, матеріали статистичної звітності про фінансування заходів з охорони праці, приписи, акти розслідування нещасних випадків і професійних захворювань.

Варто відмітити, що СУОП визначає опрацювання і затвердження керівником підприємства нормативних документів (положень, інструкцій з охорони праці тощо), які є обов’язковими до виконання всіма працівниками на підприємстві.

Для покращення стану безпеки праці на державних лісогосподарських підприємствах запроваджена нова система управління охороною праці ризиками (СУОПР). Дана система відрізняється від чинної у разі потреби провести ідентифікацію небезпеки, оцінити ризик та визначати потребу в заходах щодо підвищення рівня безпеки[3, 9, 34, 38].

Варто відмітити, що для ефективного функціонування СУОПР та дотримання вимог державних стандартів, потрібна зміна системи, а також підготовка працівників з питань охорони праці, особистої безпеки та збереження життя і здоров’я [7, 22, 23, 29, 33].

Зауважимо, що удосконаленням СУОП займалось багато вітчизняних науковців, які спрямовували свої дослідження на оцінку заходів для

покращення охорони праці на підприємствах, проведення різних видів контролю систем за дотримання нормативних вимог, пояснення основних положень нововведених стандартів з безпеки праці. Але в нашій державній системі управління охороною праці є певні недоліки, які не дають можливості отримувати окремі вміння для прийняття ефективних рішень відповідно до безпеки праці. Наприклад, періодичність проведення навчання, яке не дозволяє формувати необхідний рівень знань з охорони праці. Варто зауважити, що розбалансованість навчальних програм зменшує розуміння про реальні загрози на виробництві, характерні для певної галузі або професії. З кожним роком керівництво країни орієнтується на європейське законодавство, що змінює алгоритми навчання для формування мислення і отримання знань для керування ризиками і прийняття необхідних рішень. Для подолання цієї системи навчання потрібно вдосконалювати навчання, проводити моніторинг рівня знань працівників, щоб ліквідувати прогалини через організацію регулярного процесу навчання. Запровадження такої системи навчання дозволить більшій зосередженості уваги працівників лісового господарства виявляти ризики при виконанні лісокультурних та лісосічних робіт, а отримані знання допоможуть приймати рішення щодо визначення кращого варіанту підвищення рівня безпеки праці[19, 25, 31, 32, 35].

Отже, нова СУОПР змінює поведінку працівників через підвищення рівня знань та покращення організаційно-технічних заходів з охорони праці на виробництві, що зменшить кількість нещасних випадків на виробництві.

Внаслідок дії воєнного стану в нашій країні на державному рівні відбулись правові зміни у трудовому законодавстві, законодавчих та нормативних актах з охорони праці. Відповідно до Закону “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану ” за № 2136-IX від 15.03.2022 р., передбачені зміни в деяких статтях:

- ст. 2 – укладання трудового договору в умовах воєнного стану (форму трудового договору визначають керівник і працівник; випробувальний термін можуть встановлювати для будь якої категорії найманих працівників; приймати працівників на строкові договори через брак робочої сили, незалежно від причини відсутності, особливо коли підприємство критичної інфраструктури або надає послуги населенню.

- ст. 3 – зміна існуючих умов праці (перевести працівника на виконання іншої роботи без його згоди);

- ст. 4 і 5 – визначають умови розірвання трудового договору з ініціативи працівника і роботодавця (при загрозі для здоров'я і життя працівника);

- ст. 6, 8, 9, 12 – керівник має право встановлювати нормовану тривалість робочого часу 60 годин для працівників об'єктів критичних інфраструктур, 5 або 6 – денний робочий тиждень за власним рішенням;

- ст. 10 – заробітна плата виплачується працівникам за умовами трудового договору;

- ст. 12 – тривалість щорічних відпусток роботодавця може обмежувати.

Відповідно до Закону “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин” роботодавець повинен:

- ст. 23 – інформувати працівників підприємства про вакансії, що відповідають їх кваліфікації за тимчасової відсутності працівника укладати безстроковий трудовий договір з іншими кваліфікованими особами;

- ст. 29 – роботодавець повинен інформувати працівника про місце роботи підприємства; робоче місце працівника та засоби праці; права та обов'язки працівників; вплив шкідливих і небезпечних виробничих чинників на працівників; проходження навчання та інструктажів з охорони праці та пожежної безпеки; правила внутрішнього трудового розпорядку; тривалість щорічної відпустки; розмір та умови оплати праці працівників.

Викладене вище свідчить, що на державному рівні регулюють не тільки трудові відносини між роботодавцем і трудовим колективом, а передбачають ефективне функціонування СУОП на підприємстві за рахунок прийняття законодавчих і нормативних актів, а також дотриманням їх основних положень у мирний час і в умовах воєнного стану.

Кожний рівень системи управління охороною праці передбачає вирішення конкретних завдань на підприємствах лісового господарства: вдосконалення нормативної бази з питань охорони праці; професійний відбір працівників; організація та проведення навчання працівників безпечним методам праці, забезпечення гарантій безпеки при виконанні технологічних процесів та використанні виробничого устаткування і лісозаготівельних машин; пропаганда з охорони праці та стимулювання працівників; нормування режимів праці та відпочинку; організація санітарно-побутового обслуговування; забезпечення засобами індивідуального захисту; організація навчання працівників по наданню долікарської допомоги при нещасних випадках[5,8, 39, 40].

Потрібно зауважити, що для вирішення всіх завдань на підприємстві необхідно встановити: планування заходів з охорони праці, організувати і проводити різні види контролю за безпекою праці, використанням засобів індивідуального захисту, засобів виробництва і захисного спорядження, умов праці та безпеки праці на всіх виробничих процесах; організувати збір інформації про наявний стан охорони праці на робочих місцях і структурних підрозділах; інформування працівників підприємства про причини та наслідки нещасних випадків на виробництві; сприяти підвищеній відповідальності керівників і працівників за організацію безпеки праці, дотримання інструкцій за видами виконуваних робіт та посадову особу тощо[5, 8].

Актуальними в мирний час та в умовах воєнного стану залишаються питання щодо прийняття важливих законодавчих і нормативних документів, які

визначають положення з охорони праці, а також виконання їх основних положень керівниками і працівниками для ефективного вдосконалення системи управління охороною праці на підприємствах галузі лісового господарства.

Створення нормативних умов праці на підприємствах галузі лісового господарства є головним завданням у формуванні ефективної системи управління охороною праці. Протягом тривалого часу СУОП в галузі направлена на ліквідацію наслідків виробничих травм та професійних захворювань[17, 20].

Сучасним етапом організації роботи з охорони праці є сучасне її реформування для ефективного функціонування СУОП на підприємстві[24, 27].

Важливо, що початковим етапом формування системи управління охороною праці є законодавча та нормативна база підприємства для регулювання трудових відносин між керівником і працівниками. Управління охороною праці починається з роботодавця, який зобов'язаний зазначити в посадових інструкціях обов'язки з питань охорони праці для всіх керівників структурних підрозділів підприємства[5, 8]. Слід зазначити, що для виконання організаційно-методичної роботи з метою управління охороною праці та належної діяльності структурних підрозділів, забезпечення на кожному робочому місці умов праці відповідно до нормативних документів, а також дотримання прав працівниками відповідно до законодавства на підприємстві створюється служба з охорони праці. Потрібно зауважити, що ефективність функціонування СУОП залежить від якості проведеного навчання відповідно до нормативних актів, якісної програми інструктажів та перевірки знань працівників з питань охорони праці, а також правильної організації роботи з охорони праці, що попередить нещасні випадки, професійні захворювання та надасть можливість працівникам приймати рішення в небезпечних ситуаціях на території проведення лісгосподарських робіт.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Загальні відомості про ДП “Ємільчинський лісгосп АПК”

Для написання кваліфікаційної роботи, ми мали можливість проводити дослідження в Дочірньому підприємстві “Ємільчинський лісгосп АПК”. На базі Житомирського обласного комунального агролісогосподарського підприємства Житомироблагроліс Житомирської облради було створено лісогосподарське ДП “Ємільчинський лісгосп АПК”, яке знаходиться на території Ємільчинського району[1, 10].

Під час перебування в лісгоспі вивчили історію створення підприємства, опрацювали звітну документацію необхідну для роботи та ознайомились з виробничим процесом по лісозаготівлі відповідно до законодавства.

В структуру ДП “Ємільчинський лісгосп АПК” входить три лісництва: Ємільчинське, Сербівське та Барашівське. Крім цього, до структури лісгоспу відноситься нижній склад та автотранспортний гараж.

Вивчаючи структуру лісгоспу паралельно ознайомились з дружнім трудовим колективом кожного лісництва (табл. 1).

Як видно з таблиці 1, керівник лісгоспу та керівники структурних підрозділів мають вищу освіту, що дозволяє робити професійний відбір трудового колективу з кваліфікованих спеціалістів та забезпечити належне функціонування системи управління охороною праці відповідно до законодавства. Оскільки, відповідно до вимог законодавства кожен керівник та працівник мають виконувати зобов’язання з питань охорони праці згідно посадових обов’язків.

Якісний склад працівників, відображається виконанням лісогосподарських робіт на високому професійному рівні. Паралельно відмічається високий професіоналізм і при виконанні обов’язків з питань

охорони праці. Оскільки в лісгоспі не реєструються нещасні випадки та професійні захворювання.

Таблиця 1.

Склад колективу ДП “Ємільчинський лісгосп АПК”

№ з/п	Посада	Освіта	
		Фактична	За кваліфікаційними вимогами
1	Директор лісгоспу	Вища	Вища
2	Головний лісничий	Вища	Вища
3	Головний бухгалтер	Вища	Вища
4	Головний інженер	Вища	Вища
5	Головний економіст	Вища	Вища
6	Лісничий (3)	Вища	Вища
7	Помічний лісничого (3)	Вища	Вища
8	Бухгалтер (3)	Вища	Вища
9	Інженер ОЗЛ	Вища	Вища
10	Керівник нижнього складу	Середня спец.	Середня спец.
11	Майстер нижнього складу	Середня спец.	Вища
12	Інженер з лісового господарства	Вища	Вища
13	Інженер з кадрів	Середня спец.	Вища
14	Інженер з охорони праці	Вища	Вища

Перш за все, **програма досліджень** враховує існуючі відмінності в законодавстві та організації роботи лісгосподарських підприємств у мирнимз воєнним часом.

В програму входить дослідження системи управління охороною праці відповідно до вдосконалення нормативної бази і паралельно до змін в законодавстві, стосовно навчання і пропаганди працівників з питань охорони праці, їх захисту індивідуальними засобами під час організації та виконання лісгосподарських робіт при заготівлі лісу та в пожежонебезпечний період, згідно вимог безпеки праці.

В ДП “Смільчинський лісгосп АПК” питанням охорони праці надається увага в умовах сьогодення. Оцінюючи ситуацію, яка склалась на даний час в нашій державі з введенням воєнного стану, на державному рівні вносяться зміни в трудове законодавство та законодавство з охорони праці.

Перш за все, існують відмінності в організації роботи підприємств у мирним час з воєнним.

Зважаючи на ситуацію, яка склалась нами вивчено перелік законодавчих та нормативних документів з охорони праці та визначено основні зміни у відносинах між роботодавцем та працівником, зміни в організації роботи та контроль за їх виконанням з боку інженера з охорони праці та керівника лісгоспу.

В лісгоспі на даний час керівник та працівникам представлена для ознайомлення документація:

1. Законодавчі акти України:

- Кодекс законів про працю;
- Закон “Про охорону праці”;
- Закон “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану” № 2136-ІХ від 15.03.2022 р;
- Закон “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин” № 2352 від 19.07.2022 р.

Закон № 2352 додав суттєвих змін в Кодексі законів про працю; Закон “Про оплату праці”, “Про відпустки”, “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану”, що відобразилось на організації роботи в лісгоспі.

2. Нормативно-правові акти:

- Інструкції з техногенної безпеки, цивільного захисту та дій у надзвичайних ситуаціях;
- Наказ про оголошення простою під час воєнного стану;

- План реагування на надзвичайні ситуації.

Для ефективного функціонування СУОП на підприємстві інженер з охорони праці в співпраці з лісничими розробляють наступні нормативні акти:

- Положення про систему управління охороною праці;
- Положення про порядок організації та проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці;
- Положення про порядок розслідування нещасних випадків, професійних захворювань і аварій та ведення їх обліку;
- Положення про лісову пожежну службу;
- Положення про протипожежні інструктажі, спеціальне навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки;
- Положення про добровільні пожежні дружини (або з числа найманих працівників);
- Положення про організацію обов'язкових медичних оглядів;
- Положення про інструкції з охорони праці для професій та за видами робіт в лісгоспі.

Крім вище наведених нормативних актів в лісгоспі є первинна документація, зокрема: журнали реєстрації інструктажів з охорони праці та протипожежної безпеки; план та програма навчання з охорони праці; журнал обліку медичних оглядів; журнал обліку протипожежних засобів; графік проведення інструктажів з питань охорони праці; графік проходження медичних оглядів тощо. Інженер з охорони праці виконує роботу з питань охорони праці, яка потребує багато уваги, зусиль та навичок.

Таким чином, великий внесок керівника лісгоспу у забезпечення здорових і безпечних умов праці для всього трудового колективу, який в свою чергу виконує обов'язки з безпечного виконання робіт в цілому забезпечують ефективне функціонування СУОП в лісгоспі.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В ДП “ЄМІЛЬЧИНСЬКИЙ ЛІСГОСП АПК”

3. 1. Система управління охороною праці в умовах ДП “Ємільчинський лісгосп АПК”

Система управління охороною праці призначена для створення в кожному структурному підрозділі та кожному робочому місці умов праці відповідно до вимог нормативно-правових актів з охорони, для забезпечення прав працюючих, гарантованих законодавством з охорони праці[5, 8].

З метою вдосконалення СУОП в ДП “Ємільчинський лісгосп АПК” основними завданнями з охорони праці є: вдосконалення нормативної бази з питань охорони праці в сучасних умовах з урахуванням воєнного стану; професійний відбір працівників; організація та проведення навчання працівників безпечним методам праці, пропаганда з охорони праці та стимулювання працівників; забезпечення безпеки праці при виконанні технологічних процесів та використанні виробничого устаткування і лісозаготівельних машин; нормування режимів праці та відпочинку; організація санітарно-побутового обслуговування; забезпечення засобами індивідуального захисту та організація навчання працівників з надання долікарської допомоги при нещасних випадках.

Ефективність функціонування СУОП залежить від обсягу зобов'язань і виконаних завдань на всіх рівнях галузі: починаючи від Держагенства лісових ресурсів – до структурних підрозділів лісгоспу. Проте, особливу увагу відіграє участь керівника ДП “Ємільчинський лісгосп АПК” у виконанні покладених обов'язків, поставлених завдань і досягнення мети з питань охорони праці[21].

В умовах лісгоспу СУОП розробляє і запроваджує інженер з охорони праці згідно з Типовим положенням про службу охорони праці до наказу

керівника підприємства[11, 36]. Інженер з охорони праці лісгоспу розробив спеціальний алгоритм впровадження СУОП в лісгоспі (табл. 2.). Дії інженера визначають основні завдання з охорони праці.

Таблиця 2.

**Алгоритм впровадження функціонування СУОП в
ДП “Ємільчинський лісгосп АПК”**

Крок	Дії інженера з охорони праці
1.	Аналіз стану охорони праці на кожному робочому місці, кожному структурному підрозділі і в цілому по лісгоспу (виявити небезпечні фактори, можливі ризики та їх оцінка за результатами атестації робочих місць).
2.	Розробити і затвердити дії працівників на випадок виникнення нещасних випадків та аварій. Оповіщення працівників та механізм їх оповіщення керівником робіт.
3.	Аналіз результатів атестації робочих місць за умовами праці в лісгоспі. При потребі провести атестацію.
4.	Перевірка документів з охорони праці перед виконання робіт підвищеної небезпеки
5.	Вивчення звітів про стан виробничого травматизму, професійних захворювань та розробка заходів та їх профілактика.
6.	Здійснювати матеріальне заохочення працівників за результати поліпшення стану охорони праці в лісгоспі. Визначити для кожного керівника структурного підрозділу та працівників лісгоспу обов'язки з питань охорони праці. Встановити для кожної особи відповідальність за порушення цих обов'язків.
7.	Забезпечити інформаційне забезпечення куточків та кабінетів з охорони праці, оцінити систему навчання та перевірки знань з питань охорони праці.

Першим кроком у функціонуванні системи управління охороною праці в лісгоспі є нормативні документи щодо охорони праці відповідно до яких вона формується, а схема представлена на рисунку 1.

Рис. 1. Структура СУОП в ДП “Ємільчинський лісгосп АПК”

Варто відмітити, що система управління охороною праці створена залежно від структури лісгоспу відповідно до нормативних документів.

В ДП “Ємільчинський лісгосп АПК” згідно з нормативними документами [36] службу з охорони праці очолює інженер з охорони праці, що має навички в організації системи управління охороною праці, проходить навчання в територіальному управлінні Державної служби України з охорони праці.

Сучасною складовою СУОП і найголовнішим завданням, яке виконує інженер з охорони праці є навчання та проведення інструктажів з охорони праці для усіх працівників та найманих осіб (для проведення робіт за трудовим договором) в процесі їх трудової діяльності[25].

Інженер з охорони праці підпорядковується керівнику лісгоспу, а керівники 3 лісництв, нижнього складу і автотранспортного гаражу підпорядковуються інженеру. Варто зауважити, що інженер з охорони праці має

повноваження щодо зупинки роботи лісництва чи іншого структурного підрозділу, внаслідок порушення вимог чинних нормативно-правових актів з охорони праці. В його обов'язки входить відсторонення від виконання роботи лісівників, які не пройшли або нехтували проходження навчання та інструктажів з охорони праці, обов'язкові медичні огляди.

Відповідно до законодавства і функціонування СУОП керівник лісгоспу наказом призначив керівників лісництв відповідальними за стан охорони праці в кожному підрозділі.

Враховуючи структуру СУОП за організаційно-технічні заходи в лісгоспі відповідає головний лісничий, а в лісництвах – лісничі.

Керівник лісгоспу з початку введення воєнного стану посилив відповідальність інженера з охорони праці та керівників структурних підрозділів щодо організації роботи з охорони праці, а всіх працівників щодо дотримання безпеки праці та інструкції з охорони праці.

Кожен керівник структурного підрозділу в межах своїх повноважень приймає участь в системі управління охороною праці (проведення адміністративно-громадського контролю, проведення первинного, позапланового і цільового інструктажів, планування заходів з охорони праці).

Первинним етапом у формуванні та подальшому функціонуванні СУОП є ознайомлення та вивчення нормативної документації з охорони праці. В лісгоспі розроблені та діють положення, накази, інструкції, які обов'язкові для виконання всіма посадовими особами та працівниками, що поширюються тільки в межах даного підприємства (див. розділ 2).

Вагоме значення у трудових відносинах між керівництвом і працівниками має Закон “Про колективні договори та угоди”, згідно з яким в лісгоспі розробляють і затверджують колективний договір. Головним в колективному договорі є розділ “Охорона праці”, який містить питання робочого часу і

відпочинку, умов праці в лісгоспі, оплати праці, пільги та компенсації за шкідливі умови праці, соціально-побутове забезпечення, медичне, матеріальне, житлове обслуговування тощо. Всі питання з охорони праці регулюються змінами в трудовому законодавстві відповідно до дій воєнного стану.

Розробка розділу “Охорона праці” в колективний договір та оперативних (квартальних) планів є складовою планування заходів з охорони праці.

В лісгоспі ведеться первинна документація з охорони праці, зокрема: журнали реєстрації інструктажів з охорони праці та пожежної безпеки; обліку медичних оглядів; обліку вогнегасників; журнал реєстрації осіб, що потерпіли від нещасних випадків та професійних захворювань (отруєнь), реєстрації аварій тощо (див. розділ 2).

Про ефективність роботи з охорони праці свідчить розробка інструкцій спеціалістом з охорони праці. Інструкції розробляються на певний вид робіт, які виконуються у лісгоспі та видаються працівникам. Інженер з охорони праці разом із лісничими розробляють галузеві нормативно-правові акти з охорони праці, які діють в межах лісгоспу. Відповідно до закону № 2136-ІХ від 15.03.2022 р., в лісгоспі відбулися зміни під час працевлаштуванні на роботу, оскільки в умовах воєнного стану працівників залучають до служби в ЗСУ, а підприємство відчуває брак робочої сили, тому керівник приймає кваліфікованих найманих працівників на строкові договори, які пройшли професійний відбір. Складовою частиною СУОП є обов’язкове навчання та проведення інструктажів при працевлаштуванні, а також в процесі роботи з усіма працівниками і посадовими особами. В лісгоспі систему навчання з питань охорони праці регулярно вдосконалюють, проводять моніторинг перевірки знань лісівників, рівня сформованого мислення, оскільки від цього залежить не тільки життя і здоров’я працівників, а й функціонування СУОП. Інженер з охорони праці розробляє план роботи навчання з питань охорони

праці лісівників, який включає в розділ “Охорона праці” колективного договору (табл. 3).

Таблиця 3.

План проведення навчання з охорони праці

№ з/п	Перелік робіт	Терміни виконання	Виконавці
1.	Провести вступний інструктаж з новоприйнятими особами	При прийнятті на роботу	Інженер з охорони праці
2.	Провести первинний інструктаж на робочому місці	Двічі на рік	Керівник структурного підрозділу
3.	Провести позаплановий та цільовий інструктажі з охорони праці	Протягом року	Керівник структурного підрозділу
4.	Організувати семінар-навчання до Всесвітнього дня охорони праці	Квітень 2022 р.	Інженер з охорони праці, керівники лісництва
5.	Провести навчання з питань охорони праці з посадовими особами	Один раз на квартал	Інженер з охорони праці
6.	Провести семінар-навчання для ознайомлення з правилами поведінки при перебуванні на території під час воєнних дій.	Протягом року	Інженер з охорони праці, фахівець ДСНС
7.	Оформлення кабінетів і куточків з охорони праці, наглядною інформацією ДСНС про безпечне перебування на території під час воєнних дій	Друге півріччя 2022 р.	Інженер з охорони праці, керівники структурних підрозділів
8.	Організувати конкурс-огляд на краще оформлення куточків або кабінету з охорони праці	Друге півріччя 2022 р.	Інженер з охорони праці, керівники структурних підрозділів

Навчальною базою в лісництвах є облаштовані куточків з охорони праці, які укомплектовані наочними навчальними матеріалами, підручниками, журналами, нормативною документацією, знаками та кольорами безпеки тощо (рис. 2).

Рис. 2. Куточок з охорони праці в лісництві

Після навчання організують перевірку знань працівників з дотримання вимог безпеки при виконанні небезпечних видів робіт. Результати перевірки знань працівників оформлюють протоколом. Згідно законодавства, забороняється допускати до роботи лісівників, які не пройшли навчання та перевірку знань.

Важливе значення під час воєнного стану для ефективного проведення навчання та інструктажів має навчально-методичне та науково-технічне забезпечення з питань охорони праці. По-перше, підбір кваліфікованих спеціалістів, що проводять навчання та семінари з охорони праці, де працівники демонструють професіоналізм, свої знання та навички в роботі під час проведення лісогосподарських робіт, оскільки заготівля лісу та виробництво лісопродукції є особливо небезпечними видами робіт. Потрібно навчати лісівників, як працювати максимально безпечно. Оскільки під час війни ризики нещасних випадків в лісгоспі можуть значно зростати, а інформація є

актуальною для лісового господарства. Адже, можливі нещасні випадки на момент обстрілів території лісгоспу, а також проведення робіт на замінованих територіях.

Проведення пропаганди з питань охорони праці, теж є важливим моментом у процесі роботи лісівників. Тому, сюди відноситься показ учбових фільмів з охорони праці, які демонструють для лісівників під час семінарів-навчання. Варто зауважити, що у кожному лісництві з метою пропаганди охорони праці відзначають День охорони праці, який щорічно співпадає із Всесвітнім днем охорони праці.

Отже, підвищення рівня знань з питань охорони праці та пропаганди є активним методом профілактики виробничого травматизму, зменшення ризику нещасних випадків в умовах лісгоспу.

3.2. Організація роботи з охорони праці для функціонування СУОП в ДП “Ємільчинський лісгосп АПК”

Задля вивчення ефективного функціонування СУОП та правильної організації умов праці в ДП “Ємільчинський лісгосп АПК” нами досліджено не менш важливе питання забезпечення працівників засобами індивідуального захисту (ЗІЗ) відповідно до Типових норм [13, 14, 37]. Головний обов’язок інженера з охорони праці в лісгоспі – забезпечення працівників спецодягом, спецвзуттям та іншими ЗІЗ. Оскільки, виробничий процес лісівників в більшості випадків відбувається на відкритому повітрі під впливом метеорологічних явищ, то засоби захисту працівникам видаються в залежності від пори року для комфортних умов праці, захисту здоров’я і життя під час лісгосподарської роботи. Забезпечення лісівників засобами захисту та фактична їх наявність представлена в таблиці 4.

Керівник лісгоспу відповідно до законодавства фінансує закупівлю спецодягу, спецвзуття і за минулий рік витратив 671,3 тис. гривень. Слід

зауважити, що керівник виділив на фінансування ЗІЗ найбільшу суму коштів із запланованих заходів на охорону праці. Таким чином, фактична кількість засобів захисту працівників відповідає нормі, завдяки належному фінансуванню керівника лісгоспу.

Таблиця 4.

Забезпечення засобами індивідуального захисту працівників лісгоспу

№ з/п	Безкоштовна видача спецодягу, спецвзуття та інші ЗІЗ	Кількість	
		Норма	Фактично
1.	Костюм формений	32	32
2.	Шапка	41	41
3.	Сигнальні каски та жилети	41	41
4.	Куртка осіння	41	41
5.	Куртка зимня	41	41
6.	Рукавиці	56	56
7.	Чоботи	56	56
8.	Захисні окуляри	20	20
9.	Запобіжний пояс	10	10
10.	Захисний щиток	20	20

Паралельно досліджували дотримання працівниками лісгоспу вимог безпеки при виконанні лісосічних робіт, звертаючи особливу увагу на зміни в інструкціях і картах та схемах технологічного процесу відповідно до умов воєнного стану та змін в трудовому законодавстві.

Процес організації лісосічних робіт в лісгоспі розпочинається з процесу підготовки документації для попередження виникнення нещасних випадків. Таким чином, лісничий або його помічник складають карту технологічного процесу розроблення лісосіки та узгоджують її з інженером охорони праці, а

приймає карту майстер або керівник лісозаготівельних робіт. Структура карти представлена в таблиці 5.

Таблиця 5.

**Структура карти технологічного процесу розроблення лісосікив ДП
“Ємільчинський лісгосп АПК”**

Зміст карти	Характеристика лісосіки з виділеними ділянками для роботи (ступінь зволоження та механічний склад ґрунту, рельєф місцевості, наявність схилів)
	Технологічна схема лісосіки з умовними позначеннями
	Чисельність бригади, кількість знарядь праці (автомашин, тракторів, мотоінструменту, устаткування)
	Засоби індивідуального і колективного захисту (спецодяг, спецвзуття, захисні окуляри та щитки, рукавиці, запобіжний пояс)
	Засоби протипожежного захисту (протипожежні щити, вогнегасники, відра та бідони для води, мотопомпи, ящик з піском, протипожежний рукав, пожежні автомобілі, ящик з піском)
	Облаштування місця для тимчасового зберігання паливно-мастильних матеріалів
	Інформація про порядок і послідовність виконання лісосічних робіт, варіанти розташування працівників і спецтехніки на безпечну відстань
	Зазначення безпечних способів праці під час організації та основних роботах, які не відображені в інструкції з охорони праці та наряді-допуску
	Природоохоронні вимоги до виконання робіт
	Акт розроблення та готовність лісосіки до виконання (врахування термінів їх виконання)
	Вимоги до огляду території проведення лісосічних робіт де можливі обстріли в період воєнного стану
	Правила поведінки працівників бригади при виявленні вибухонебезпечних предметів чи їх залишків

Слід відмітити, що зміст карти повинен складатися вимогам Правил [28, 30], для визначення безпечного виконання працівниками лісосічних робіт.

Необхідна інформація для розроблення карти технологічного процесу повинна подаватись графічно або у вигляді таблиць. В лісгоспі забороняється приступати до звалювання дерев без карти. Крім карти, розробляється схема технологічного процесу. Лісничий у співпраці з фахівцями ДСНС після огляду території лісосіки наглядно розміщують позначення на технологічній схемі, які включають:

- розміри та границі лісосіки, односторонній нахил дерев і територію з небезпечними природними процесами, лінії електромереж, трас газопроводу;
- верхні склади, проміжні лісовантажні пункти, транспортний шлях, місця переміщення техніки та лісівників;
- границі ділянок та пасік, напрями звалювання дерев, трелювання сировини та вивезення, місце чергування сигнальників;
- місця розміщення заборонних знаків безпеки, місця зберігання паливно-мастильних матеріалів, техніки, тимчасового відпочинку працівників та побутового приміщення для зберігання засобів праці.

Важливим моментом при розробленні схеми в умовах воєнного стану є:

- місця розміщення пошкоджених дерев внаслідок ракетних обстрілів та можливе знаходження вибухонебезпечних предметів або їх частин.

Щоб допустити бригаду лісорубів до роботи, оформляється наряд-допуск задля виконання робіт підвищеної небезпеки та перевірки їх професійності для заготівлі лісу (табл. 6).

Після виконання лісосічних робіт карта технологічного процесу, схема та оформлений наряд-допуск зберігається у лісництві протягом 3-х років. Варто зауважити, що при виникненні нещасного випадку, карта технологічного процесу зберігається в лісгоспі протягом 45 років.

Таблиця 6.

**Структура наряд-допуску працівників до лісосічних робіт в ДП
“Ємільчинський лісгосп АПК”**

Наряд- допуск	Місце проведення роботи
	Завдання
	Список працівників бригади
	Бригадир
	Тривалість робочого часу і відпочинку
	Засоби індивідуального захисту
	Запобіжні пристосування
	Засоби пожежогасіння

Отже, оформлення інструкцій з охорони праці, наряд-допуску, карти та схеми технологічного процесу відповідно до вимог законодавства з охорони праці у поєднанні з підготовчим етапом допуску лісівників до роботи, свідчить про те, що в лісгоспі вироблена чітка і сучасна система управління охороною праці та відмічено ефективне її функціонування завдяки належному фінансуванню всіх заходів з охорони праці.

3. 3. Сучасний стан протипожежної безпеки в лісгоспі

Важливим завданням щодо створення безпечних умов праці для працівників в ДП “Ємільчинський лісгосп АПК” є організація пожежної охорони та модернізація протипожежних засобів. Виявлення задимлень та загорань на території лісу чи місцевості, що прилягає здійснюється наземним способом охорони лісу. В 2021 році керівництвом лісгоспу видано наказ про створення лісової пожежної служби (ЛПС). Колектив ЛПС щоденно в пожежонебезпечний період здійснює моніторинг з пожежних веж, де

встановлені телевізійні системи відеоспостереження за станом лісових насаджень.

Протипожежний захист в лісгоспі включає комплекс заходів, які регламентуються відповідно до законодавчих актів з пожежної безпеки (табл. 7).

Таблиця 7.

**Планування протипожежних заходів на 2022 рік в ДП
“Ємільчинський лісгосп АПК”**

Найменування	Одиниці вимірювання	Наявні	Заплановані	Термін виконання
1. Протипожежні попереджувальні заходи				
Встановлення попереджувальних біг-бордів при дорогах і місцях відпочинку	шт.	15	10	квітень
Організація місць для відпочинку	шт.	3	2	травень
Встановлення шлагбаумів	шт.	6	3	квітень
Агітаційна пропаганда	тис.грн.	5,5	4,0	травень
2. Протипожежні обмежувальні заходи				
Організація мінералізованих смуг	км.	1202	345	Березень-квітень
Догляд за мінералізованими смугами	км.	1202	1202	Травень-жовтень
3. Організація зв'язку				
Ремонт і утримання мобільного (телефонного) зв'язку	чол.	3	3	Протягом року
4. Дорожно-сторожеві заходи				
Тимчасові наймані працівники для патрулювання території лісу	тис.грн.	19,3	14,5	Протягом року
5. Заходи боротьби з пожежею				
Пункти зберігання протипожежного інвентарю	шт.	3	3	Протягом року

Планування протипожежних заходів в лісгоспі включає попереджувальні та обмежувальні заходи, організацію зв'язку, заходи боротьби з пожежею та дорожно-сторожеві заходи[4, 12].

План протипожежних заходів розробляється на основі плану організаційно-технічних заходів в лісгоспі. Даний план узгоджується з ДСНС в Житомирській області та пожежниками Ємільчинського району і затверджується головою ОТГ.

Комплекс протипожежних попереджувальних заходів направлений на інформування людей про наслідки під час перебування в лісі, як попередити загорання внаслідок куріння, випадкових підпалів та ліквідації осередків пожежі. Протипожежні обмежувальні заходи організують для контролю щодо попередження розповсюдження полум'я на великі відстані та швидко і без травмування пожежників швидко загасити вогонь.

Для патрулювання території лісових масивів в пожежонебезпечний період залучаються наймані працівники, які ведуть спостереження та контролюють межі розповсюдження вогню.

Планування протипожежних заходів в повній мірі фінансується керівником лісгоспу, який на модернізацію протипожежних засобів та здійснення заходів виділив 29,3 тисячі гривень в 2022 році.

Отже, комплекс запланованих протипожежних заходів для попередження та ліквідації пожеж в лісгоспі, дозволяє правильно і вчасно виконувати роботу ЛПС та найманих працівників, попередити нещасні випадки внаслідок пожежі, що в свою чергу дає можливість ефективно функціонувати системі управління охороною праці.

ВИСНОВКИ

1. В ДП “Ємільчинський лісгосп АПК” створена функціонує система управління охороною праці (СУОП).

2. Для вдосконалення СУОП і покращення рівня безпеки праці запроваджено комплексний підхід навчання для працівників з питань охорони праці.

3. Навчальний процес з охорони праці включає питання з управління ризиками, формування знань та прийняття потрібних рішень з безпеки праці в небезпечний період роботи.

4. Наслідком відсутності нещасних випадків, професійних захворювань, виробничого травматизму, застарілого виробничого обладнання є ефективне функціонування системи управління охороною праці в ДП “Ємільчинський лісгосп АПК”.

5. Функціонування СУОП вважається неефективною, коли нещасний випадок в лісгоспі трапився через вплив небезпечного або шкідливого виробничого чинника.

6. Інженер з охорони праці доповнив змінами інструкції щодо підвищеного рівня вимог безпеки під час роботи на території лісу та дій у випадку аварії, де можливе виявлення пошкоджених дерев внаслідок ракетних обстрілів, знаходження вибухонебезпечних предметів і їх частин.

7. Керівники лісництв внесли зміни в карти та схеми технологічного процесу для розроблення лісосіки, відповідно до змін в трудовому законодавстві з метою підвищення рівня безпеки лісівників та їх підвищеної відповідальності в реаліях сьогодення.

8. Протягом року інженер з охорони праці інформує працівників лісгоспу про внесені зміни в трудовому законодавстві та законодавстві з охорони праці,

для обізнаності працівників у відносинах між керівником лісгоспу та підвищення рівня безпеки праці в лісі.

9. Забезпечення працівників засобами індивідуального захисту відповідає фактичній наявності та типовим нормам видачі.

10. Існуючі заходи протипожежної безпеки в повній мірі забезпечують в лісгоспі стабільний стан пожежної безпеки, що позитивно

11. Стабільний стан протипожежної безпеки забезпечують попереджувальні та обмежувальні заходи та наявні засоби захисту, налагоджена робота працівників ЛПС.

Рекомендації.

1. Включити систему ризик-орієнтовне мислення та ризик-орієнтовний підхід до положення про навчання та перевірки знань з питань охорони праці ” в сфері безпеки та гігієни праці для ефективного функціонування СУОПР.

2. Шляхи вдосконалення СУОПР повинні здійснюватися такими напрямками:

- створення служби з охорони праці, яка буде підпорядковуватись Державній службі України з охорони праці, а не роботодавцю;

- запровадження постійного контролю за умовами праці на робочих місцях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко С. В. Сучасний стан охорони праці в ДП “Ємільчинський лісгосп АПК”. *Лісівнича освіта і наука: стан, проблеми та перспективи розвитку*: матеріали V Міжн. наук.-практ. конф., м. Малин, 21 березня 2023р. Малин, 2023. С. 22-24.
2. Бездітко Л. В., Авраменко С. В., Волнін І. О., Дмитренко А. В. Сучасні проблеми охорони праці в лісовому господарстві. *Лісівнича освіта і наука: стан, проблеми та перспективи розвитку*: матеріали V Міжн. наук.-практ. конф., м. Малин, 21 березня 2023р. Малин, 2023. С. 35-37.
3. Бочковський А. П. Пріоритетні напрями удосконалення системи управління охороною праці на підприємствах. *Зернові продукти і комбікорми*. № 2(54), 2014. С. 11-16.
4. Герасименко І.М., Соловйова О.О., Пронь С.В. Перспективні напрями боротьби з пожежами у лісовому господарстві України. *Науковий вісник НЛТУ України*. Львів, 2021, т. 31. № 3. С. 27-33.
5. Гогіташвілі Г. Г. Управління охороною праці на підприємстві. Львів: Інститут «Львівська політехніка», 1991. 38 с.
6. Гогіташвілі Г.Г. Системи управління охороною праці: підручник. Львів: Афіша, 2002. 320с.
7. Гогіташвілі Г. Г. Особливості впровадження міжнародних стандартів безпеки. *Охорона праці*: підручник. Львів: Афіша, 2009, №3. С. 19-20.
8. Грималюк Б. Т., Чайковський Б. П. Нова система управління охороною праці. *Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького*: зб. матер. наук.-практ. конф, Т.16, №3. (60), Ч 5, 2014. С. 252-260.
9. Грималюк Б. Т., Чайковський Б. П., Шалько А. В., Палик Н. І. Проблемні питання діючої системи управління охороною праці. *Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького*. Т.14, №2. (52), Ч 4, 2012. С. 169-172.

10. Державне підприємство «Смільчинський лісгосп АПК»
https://dpehg.com.ua/no_cache/novini/novina/article/dp-jemilchinskii-lisgosparpk.html.
11. Державна служба України з питань праці. Джерело інформації.
URL:https://dsp.gov.ua.
12. ДНАПБ 0.01-001-2004 Правила пожежної безпеки в лісах України.
13. ДНАОП 0.00-4.26-96. Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, та іншими засобами індивідуального захисту.
14. ДНАОП 02.0-3.04-18Норми безплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту для працівників лісового господарства.
15. Закон України “Про охорону праці ” від 01.01.2003 року.
16. Запорожець О.І., Протоєрейський О.С., Франчук Г.М. *Основи охорони праці* : підручник, Київ: Центр учбової літератури, 2009. 264 с.
17. Існюк С. Ю.,Ковтун А. І. Охорона праці в лісовому господарстві. Проблеми охорони праці в лісовому господарстві. *Проблеми охорони праці, промислової та цивільної безпеки* : зб. 25 всеукр. наук.-мет. конф. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. С. 56-58.
18. Кодекс законів про праці. Редакція Закону N 871-12 від 20.03.91.
19. Кошовенко Ю. В., Бездітко Л. В. Ефективність системи управління охороною праці в умовах ДП “Овруцьке ЛГ”. *Лісівнича освіта і наука у контексті сучасних викликів лісової галузі* : зб. матеріалів наук.-прак. конф. – Житомир: Вид-во ЖНАЕУ, 2019. С. 118-120.
20. Кошовенко Ю. В. Арутюнян К. А., Бездітко Л. В. Організація роботи з охорони праці в лісових господарствах Житомирщини. *Ліс, наука, молодь* : зб. матеріалів наук.-прак. конф. Житомир: Вид-во ЖНАЕУ, 2019. С. 121-122.
21. Лисюк М. Обов’язки посадових осіб підприємства з охорони праці. *Справочник кадровика*. Київ. №2, 2012. 200 с.

22. Лесенко Г. Г. Розробка та впровадження СУОП на підприємстві. *Охорона праці*. № 6, 2003. С.36-38.
23. Лесенко Г. Г. До питання оцінки ефективності функціонування системи управління охороною праці на підприємстві. *Проблеми охорони праці в Україні*. Київ : ННДПБООП, 2011. Вип. 20. С. 129-139.
24. Мітюк Л.О., Дмитренко О.О. Проблеми охорони праці в лісовому господарстві. *Проблеми охорони праці, промислової та цивільної безпеки* : зб. Всеукр. наук.-мет. конф. Харків : НУЦЗУ, 2018. С. 231-235
25. НПАОП 0.06.02.005-94 Типове положення про спеціальне навчання, інструктажі та перевірку знань з пожежної безпеки на підприємствах.
25. Охорона праці у лісовому господарстві. Навчальний посібник / О. В. Войналович., Є. І. Марчишина, Т. О. Зубок, В. М. Степанишин., 2018. 570 с.
27. Охорона праці на підприємствах лісового комплексу. Проблеми та шляхи її вирішення. 2009. [https:// www.derevo.info/content/detail/5252](https://www.derevo.info/content/detail/5252).
28. Правила охорони праці для працівників лісового господарства талісової промисловості (НПАОП 02.0-1.04-05). Держнагляд охорони праці України від 13.07.2005 № 119. Київ : Відлуння, 2005. 475 с.
29. Про схвалення Концепції реформування системи управління охороною праці в Україні та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження КМУ від 12.12.2018 р. №989 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-2018>.
30. Правила пожежної безпеки в лісах України. Держкомлісгосп України від 27.12.2004 №278. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-04>.
31. Радіонов М. О., Гора Р. М. Аналіз стану безпеки і здоров'я на роботі працівників лісової галузі України та заходи для його покращення. *Проблеми охорони праці в Україні*. Київ: ДУ "ННДПБООП", 2021. 37(4). С. 50-56.

32. Романенко Н. В. Особливості вдосконалення навчання з питань охорони праці в Україні. *Проблеми охорони праці в Україні* : зб. наук. праць. Київ : ННДПБОП, 2010, Вип. 18. С. 94–99.

33. Степанишин В.М. Експертні дослідження професійного ризику на підприємствах лісового господарства. *Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість* : міжвідомч. наук.-техн. зб. Львів : Вид-во НЛТУ України, 2012, Вип. 38. С. 34-38.

34. Степанишин В. М. Підвищення ефективності охорони праці у лісовому господарстві на основі оцінення виробничого ризику : дис.канд. техн. наук : 05.26.01 / Степанишин Василь Михайлович. Львів, 2015. –172 с.

35. Типове положення про порядок навчання і перевірки знань з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.12-05). Державний комітет України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005, №15. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231>.

36. Типового положення про службу охорони праці, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 № 255 (НПАОП 0.00-4.35-04).

37. Ткачук С. П. Методичні рекомендації по визначенню напрямків ефективного вкладення коштів в охорону праці на підприємстві / Національний науково-дослідний інститут охорони праці (ННДІОП). Київ, 1999. С. 134-139.

38. Шалько А. В., Грималюк Б. Т., Чайковський Б. П., Павлик Н. І., Ярошович І. Г. Нова система управління охороною праці. *Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З.Гжицького*, Т. 16, №3 (60), Ч. 5, 2014. С. 252 – 261.

39. <https://kadrlis.com.ua/novini/novina/article/z-10-sichnja-2023-roku-rozpochinajemo-navchannja-z-okhoroni-praci-ta-pozhnoji-bezpeki.html>.

40. <https://ohoronapraci.com.ua/examples/555616-konspekt-informaciyno-rozyasnyvalnoi-roboti-schodo-vprovadzhennya-sistemi>.